

Kunnskapsdepartementet

Deres ref: [Deres ref]

Vår ref: JØ

Dato: 28.10.2022

Akademikernes innspill til prioriteringer i Utsynsmeldingen

Akademikerne viser til innspill i forbindelse med Kompetansepolitisk råd 20. oktober og invitasjon til å gi et skriftlig innspill i etterkant av møtet. Vi viser for øvrig til Akademikernes innspill til meldingsarbeidet 23. juni og Teknas innspill 14. september.

I notatet som ble sendt til Kompetansepolitisk råd fulgte et sammendrag av de foreløpige hovedtrekkene i meldingen med noen spørsmål, og det ble også bedt om innspill til situasjonsbeskrivelsen.

Kommentar til situasjonsbeskrivelsen

Akademikerne støtter i hovedsak situasjonsbeskrivelsen som legges til grunn i notatet. Vi vil understreke at kunnskapsgrunnlaget må ta inn over seg både hva arbeidsgivere oppgir av kompetansebehov, hva de ansatte selv oppgir av behov for kompetanse og hvilke konsekvenser nasjonale satsinger, som for eksempel satsingen på havvind, vil ha å si for kompetansebehovene på kort og lang sikt. Meldingen må ha en helhetlig og langsiktig inngang og arbeidet må ses i sammenheng med Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning. Også LTP bør utgjøre en viktig del av grunnlaget for å foreta prioriteringer og for dimensjoneringen.

Vi forventer også at grenseoppgangen mellom arbeidet med meldingen og det pågående arbeidet i KBU klargjøres, særlig når det gjelder kompetanse for grønn omstilling som vil være tema for KBUs hovedrapport i 2023.

KD skriver i avsnitt 2 i notatet: *En forutsetning for dette er et tilgjengelig utdanningssystem som legger til rette for at folk kan ta utdanning der de bor.* Vi er enige i at alle skal ha tilgang til utdanning, men ikke alle utdanninger kan og bør desentraliseres. Det er viktig at meldingen understreker at vi må ha en studiestøtteordning som gjør det mulig for folk fra hele landet å studere ved universiteter, høyskoler og fagskoler der hvor de er lokalisert i dag.

Heller ikke når det gjelder etter- og videreutdanning for høyt utdannede er ikke vår erfaring at avstanden til studiested i særlig grad er en barriere. Det viktigste er at tilbudene er godt tilpasset slik at de kan tas i kombinasjon med jobb. Mye kan gjøres digitalt og/eller samlingsbasert. Og

grunnleggende må det være høy kvalitet i det som tilbys. Det kan derfor være grunn til å tenke differensiert rundt hva et desentralisert tilbud skal være for ulike grupper. For noen grupper vil den fysiske avstanden være viktig, mens for andre grupper vil dette ha mindre å si. Høyt utdannede trenger ofte spesialisert kompetanse, hvor rekrutteringsgrunnlaget er spredt over hele landet og som setter store faglige krav til utdanningstilbyder. Det er derfor ikke hensiktsmessig å tilby alle disse tilbudene desentralisert. Tilbudene til denne gruppen bør i stor grad legges til campus, og det må ligge en tydelig arbeidsdeling til grunn. Alle kan ikke tilby alt, og det må være en helhet i studieporteføljene for livslang læring på nasjonal basis og det må være lett tilgjengelig for søkerne hvem som tilbyr hva.

Prioriteringer fremover

Akademikerne mener at rapporten fra arbeidsgruppen som har gitt innspill til dimensjoneringen av fremtidens kompetanse gir et godt kunnskapsgrunnlag og balanserte anbefalinger til meldingsarbeidet. Rapporten peker på viktige utfordringer og kompetansebehov på kort og lang sikt. Likevel har vi ikke ett svar på hva slags kompetanse som trengs for å møte utfordringene. Dette utvikles fortløpende, og må være en kontinuerlig vurdering. Akademikerne deltar i arbeidet i KBU og mener at rapporten som skal legges frem våren 2023 må inngå i kunnskapsgrunnlaget for dimensjonering av utdanning. Det helhetlige analyse- og informasjonssystemet, som var et av tiltakene i styringsmeldingen, vil være et godt hjelpemiddel for disse vurderingene og bør også snarest mulig komme på plass.

Akademikerne mener at det fortsatt må være den enkelte institusjon som har ansvar for utviklingen av sin studieportefølje. Vi ser behovet for å prioritere, men vi må være varsomme med å dimensjonere utdanningene basert på dagens antakelser og hva arbeidsgivere og bedriftseiere ser at de har behov for på kort sikt. I 2016 mente eksempelvis SSB i en framskriving at det så svart ut for ingeniørene og sivilingeniørene. De mente at i 2035 vil Norge ha et overskudd på 57.000 ingeniører og andre med realfaglig bakgrunn. Nå er dette bildet snudd på hodet og som KD selv peker på opplever vi nå mangel på denne type kompetanse. I tillegg har man ofte en kvantitativ inngang til spørsmålet om dimensjonering, heller enn å fokusere på hva slags kompetanse man vil få bruk for i ulike yrker og sektorer. Dette er et tema som krever mer empirisk forskning og diskusjon i hele utdanningssystemet, og som vil ha innvirkning på etterspørselen i arbeidsmarkedet og dimensjoneringen i utdanningssystemet.

Meldingen bør vurdere tiltak som styrker institusjonenes evne til å prioritere og dimensjonere, og fjerne hindringer som står i veien for at de skal kunne møte arbeidslivets behov for kompetanse. Det handler blant annet om å etablere et styrings- og finansieringssystem som gir tilstrekkelig fleksibilitet og som også gjør det lønnsomt for institusjonene å satse på etter- og videreutdanning. Departementet bør, som det pekes på i rapporten om dimensjonering, tydeliggjøre ansvarsdelingen mellom sentrale myndigheter og UH-institusjonene.

Fordi fokuset ofte er på teknologiutvikling når vi snakker om grønn omstilling, blir gjerne behovet for realfag trukket frem. Dette er viktig, og vi etterlyser kraftfull mobilisering innen matematikk, naturfag og teknologi (MNT-fagene). Men, vi lykkes ikke med rettferdig og bærekraftig omstilling uten økonomer som kan markedsutvikling og forretningsmodeller, jurister som kan utvikle lov- og regelverk og samfunnsvitere og humanister som forstår samfunnsstrukturer og menneskelig atferd i møte med endringer ny teknologi.

Det er viktig, som det presiseres på side 21 i rapporten om dimensjonering, at et overskudd på arbeidskraft i HUMSAM-fagene ikke må tolkes som at fagene ikke er viktige eller at de blir mindre viktige framover. Antall kandidater og viktighet er to forskjellige ting, og det er viktig at vi også fremover satser på HUMSAM-fagene og utdanne gode kandidater som kan bidra med viktig kompetanse i utviklingen samfunns- og arbeidsliv.

Innen helse er det som kjent store personellmessige utfordringer. Vi forventer at Helsepersonellkommissjonens analyser legges til grunn også i arbeidet med dimensjonering. Når det gjelder medisinstudiet viser vi til våre medlemsforeningers (Legeforeningen og Tannlegeforeningen) innspill til Grimstadutvalget.

Rett til etter- og videreutdanning

Departementet ønsker innspill på om det er grunnlag for å gå videre med anmodningsvedtak 698, hvor *«Stortinget ber regjeringen nedsette et partssammensatt utvalg for å utrede hvordan arbeidstakere kan opparbeide seg en rett til kompetanseheving gjennom arbeidslivet, og sikre at tillitsvalgte tas med i drøftinger om hvilken kompetanseutvikling virksomheten trenger.»*

Etter- og videreutdanning er viktig for Akademikerne og Akademikernes medlemmer. I en undersøkelse Akademikerne gjorde tidligere i år sier nesten 60 prosent at de ønsker å gjennomføre kurs eller studier i løpet av de neste 12 månedene.

3 av 4 sier at de har en eller annen faktor som hindrer dem fra å ta kurs eller studier ved siden av jobb. Typisk er det selve kombinasjonen av jobb og studier som er vanskelig å gjennomføre. Men også økonomi, kjennskap til tilbudene, og privat forpliktelser er vanlige barrierer.

Arbeidstakerne må etterspørre kompetanseutvikling, men det er også viktig at arbeidsgiver legger til rette og er en pådriver. Kun 4 av 10 i vår undersøkelse opplever at arbeidsgiver tar aktive grep for faglig oppdatering eller kompetanseheving blant de ansatte. Særlig er dette viktig for de som har minst utdanning fra før og som er minst tilbøyelige til å sette seg på skolebenken igjen uten at arbeidsgiver oppfordrer og legger til rette for dette.

Akademikerne mener at det er viktig at partene sammen jobber for at flere kan delta i etter- og videreutdanning. Vi er positive til et utvalg, men det må diskuteres hva et endelig mandat skal være. Vi opplever at kompetanseutvikling er relativt godt dekket i hovedavtalen i offentlig sektor. Det viktige er at kompetanseutvikling faktisk skjer ute i virksomhetene.

Vi foreslår derfor at statsråden inviterer partene til en diskusjon om mandatet for et eventuelt partssammensatt utvalg.

Med vennlig hilsen,

Akademikerne

Joakim Østbye

Samfunnspolitisk seniorrådgiver